

การศึกษาบทบาทพระภิกษุสงฆ์ในการสนับสนุนการพัฒนาสังคมไทย

ยุคประเทศไทย 4.0 ของพระภิกษุสงฆ์ในจังหวัดเชียงใหม่

Roles of Buddhist Monks in Chiang Mai Province to Support the Society

Development towards Thailand 4.0 Policy

พระพิพัฒน์ มั่งบุญตัน

นักศึกษานิพนธ์โท สาขารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยนอร์ท

ศิริพงษ์ มาณะศรี

รองศาสตราจารย์ ที่ปรึกษา หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยนอร์ท

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของงานวิจัยนี้ เพื่อศึกษาบทบาทพระภิกษุสงฆ์ในการสนับสนุนการพัฒนาสังคมยุคประเทศไทย 4.0 ของพระภิกษุสงฆ์ในจังหวัดเชียงใหม่ วิธีศึกษา เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการทบทวนวรรณกรรม ข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้อง ศึกษารวบรวม ตรวจสอบข้อมูลข้อเท็จจริง และวิเคราะห์โดยประกอบข้อมูลปฐมภูมิที่ได้เข้าศึกษาในพื้นที่เขตจังหวัดเชียงใหม่ จากวิธีการสัมภาษณ์เจาะลึก กลุ่มเป้าหมายจาก ผู้ทรงคุณวุฒิ พระภิกษุสงฆ์ ตลอดจนบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องที่มีความสำคัญกับพุทธศาสนา ด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง

ผลการวิจัยพบว่า แนวคิดนโยบายการพัฒนาประเทศไทย 4.0 เป้าหมายด้านสังคม ด้วยการพัฒนาสร้างคนไทย ให้ก้าวสู่สังคมโลกได้อย่างมีคุณภาพ โดยบทบาทพระภิกษุสงฆ์มีส่วนร่วมสนับสนุนการพัฒนาผลิตคนสู่สังคม ด้วยวิถีกรรมทางศาสนา ฝึกอบรม ศีลธรรม พัฒนาจิตใจ เพื่อให้คนเป็นคนดี สามารถพัฒนาสังคมได้อย่างมีคุณภาพ และในสังคมท้องถิ่นพระภิกษุสงฆ์มีส่วนร่วม สร้างคนด้วยพลัง "บวร" ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายประชารัฐ ส่วนเป้าหมายด้านเศรษฐกิจประเทศไทย 4.0 เน้นหนักการพัฒนาด้วยนวัตกรรม เทคโนโลยีทันสมัย จากความเข้มแข็งภายในสู่สังคมภายนอก โดยเป็นการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจในกระบวนการภาคการเกษตร และภาคอุตสาหกรรม บทบาทพระภิกษุสงฆ์ไม่พบการมีส่วนร่วมสนับสนุนการพัฒนาด้านนี้อย่างเด่นชัด แต่ในภาคการท่องเที่ยว พระภิกษุสงฆ์มีบทบาทการพัฒนาสังคม ด้วยการ พัฒนารักษาศีลธรรมในกลุ่มศาสนิกชน อนุรักษ์ พัฒนาขนบธรรมเนียมประเพณี ท้องถิ่นในเชิงพุทธศาสนา ประกอบด้วยการดูแล รักษา สร้างสรรค์ ศาสนสถานของพุทธศาสนา ให้อยู่ยั่งยืน และค้นพบว่า บทบาทของพระภิกษุสงฆ์ในการพัฒนาสังคม ยุค ประเทศไทย 4.0 จะมีประสิทธิภาพด้วย ข้อเสนอแนะ รัฐต้องใช้มาตรการระเบียบ กฎหมายทั้งของทางโลกและทางธรรมให้เข้มแข็ง มั่นคง เพื่อไม่ให้พุทธศาสนาต้องเสื่อมค่า

คำสำคัญ : บทบาท, พระภิกษุสงฆ์, ประเทศไทย 4.0

Abstract

The objective of this research was to study the roles of Buddhist monk in Chiang Mai province to support the policy of Thailand 4.0. It was a qualitative method of study. Data collection were from documents and in-depth interview. Content analysis was used for analyzing data. Samples were chosen by purposive sampling technique. They were comprised of knowledgeable people, senior monks and certain people who were related to Buddhism.

From the study, it was found that, according to the Thailand 4.0 policy in aspect of social by developing human to be qualified people and to be ready for world society. To fulfill that policy goal, monks can take a role through Buddhist performing, providing moral practicing and training to people. At the country level society, monk's role to support the policy through the force of "Bor Worn" which is referred to community, temple and school collaborative working. This concept is similar to the current policy of "Pracha Rach". In terms of economic aim of Thailand 4.0 policy which is focused on innovation of technology. It is driven from inside strength of society to outside one via economic development based on agriculture and industry and there was no obvious role to support that policy. But in tourism policy, Buddhist monk would have a role to support it by encourage and develop morality among people who believe in Buddhism. Further than that they can play roles in preserving, maintaining Buddhism in order to be sustainable. For the study suggestion, there should be some enforcement of regulation and law for strengthen the Buddhism.

Keywords : Buddhist Monnk, Role, Thailand 4.0 Policy

บทนำ

สังคมโลกปัจจุบัน พัฒนาเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วตามกระแสโลกาภิวัตน์ สารสนเทศ เทคโนโลยี ความทันสมัย ครบวงจร มีอิทธิพลต่อการพัฒนาเปลี่ยนแปลงทุกด้าน สังคมใดในโลก หยดยิ่ง ไม่ยอมรับการเปลี่ยนแปลง สังคมนั้นจะเหมือนหยุดอยู่กับที่ ไม่ก้าวเดินไปข้างหน้า และจะล้าหลัง ล้าสมัย ตกขอบโลกในที่สุด ประเทศทุกประเทศก็เช่นกัน หากไม่มีนโยบายการพัฒนาอย่างรอบคอบจะถูกลดเป็นประเทศด้อยพัฒนา ก็จะไม่มีความเจริญ ประชาชนย่อมจะเดือดร้อน ไม่เป็นอยู่สันติสุข ไม่สามารถแข่งขันการอยู่รอดในสังคมโลกต่อไปได้

แนวทางทิศทางการพัฒนาประเทศไทย นับตั้งแต่อดีต สร้างความเจริญ ประชาชนอยู่เป็นสันติ สงบสุข มาอย่างต่อเนื่อง แต่ในสภาวะการสังคมโลกเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว นโยบายการพัฒนาประเทศจึงต้องเน้นหลัก สาระ ด้วยการพัฒนาในทุกด้าน อย่างทันสมัยและรวดเร็ว ซึ่งรัฐบาลนี้ กำหนดนโยบายการพัฒนาประเทศไทย แลนด์ 4.0 นิยามโดยความหมาย เป็นกรอบแนวทางการพัฒนาประเทศ ให้เป็นหนึ่งในความอยู่รอด ตามกระแสโลก โลกาภิวัตน์ เป้าหมายสำคัญ เพื่อให้ประเทศไทย มุ่งไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืนอย่างเป็นรูปธรรม โดยมีแนวคิด สำคัญคือ หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่เน้นการสร้างเสริมความเข้มแข็งจากภายใน เชื่อมโยงไทยสู่ประชาคม

โลก เปลี่ยนกระบวนการพัฒนาประเทศจากการปักชำ ไปสู่การสร้างรากแก้วโดยปรับเปลี่ยนจากเศรษฐกิจที่เคยพึ่งพาเทคโนโลยีจากภายนอกเป็นหลัก ไปสู่การพึ่งพาตนเองโดยใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม โดยเริ่มจากรากฐานที่สำคัญ การพัฒนาคนไทย คือ การสร้างคนสู่การเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพเป็นสังคมอุดมปัญญา และเมื่อคนไทยมีคุณภาพก็จะนำไปสู่การขับเคลื่อนการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่มีคุณภาพ ดังเช่น การสร้างวิสาหกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรมยกระดับเกษตรกรแบบดั้งเดิมสู่เกษตรกรสมัยใหม่ ยกระดับ SMEs แบบดั้งเดิมสู่ SMEs ที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม สร้างธุรกิจบริการแบบดั้งเดิมสู่ธุรกิจบริการมูลค่าสูง เปลี่ยนคนที่มีความคิดสู่การเป็น start up ที่สร้างมูลค่าทางธุรกิจ

การพัฒนาประเทศ ตามนโยบายไทยแลนด์ 4.0 รัฐบาลได้แถลงแนวทางและเริ่มดำเนินการยุทธศาสตร์ประเทศไทย 20 ปี ตั้งแต่กลางปี 2560 มีการพัฒนาหรือ Startup แผนงาน โครงการ สร้างเสริมพัฒนา ปรับปรุงจนถึงการปฏิรูป ทุกด้านของการพัฒนา เพื่อให้เป็นรูปธรรม การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ กำหนดโดยการขับเคลื่อนเศรษฐกิจด้วยนวัตกรรม เทคโนโลยีที่ทันสมัย กล่าวว่า “ประเทศไทย 4.0” เป็นการพัฒนา “เครื่องยนต์เพื่อขับเคลื่อนการเติบโตทางเศรษฐกิจชุดใหม่” (New Engines of Growth) ด้วยการแปลง “ความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบ” ของประเทศที่มีอยู่ 2 ด้าน คือ “ความหลากหลายเชิงชีวภาพ” และ “ความหลากหลายเชิงวัฒนธรรม” ให้เป็น “ความได้เปรียบในเชิงแข่งขัน” โดยการเติมเต็มด้วยวิทยาการ ความคิดสร้างสรรค์ นวัตกรรม วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และการวิจัยและพัฒนาแล้วต่อยอดความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบ การพัฒนาทางเศรษฐกิจประกอบด้วยกลุ่ม เป้าหมาย 5 กลุ่มเทคโนโลยีและอุตสาหกรรม กลุ่มอาหาร เกษตรและเทคโนโลยีชีวภาพ กลุ่มสาธารณสุข สุขภาพ และเทคโนโลยีทางการแพทย์ กลุ่มเครื่องมืออุปกรณ์อัจฉริยะ หุ่นยนต์ และระบบเครื่องกลที่ใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์ควบคุม กลุ่มดิจิทัล เทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตที่เชื่อมต่อและบังคับอุปกรณ์ต่างๆ ปัญญาประดิษฐ์และเทคโนโลยีสมองกลฝังตัว และกลุ่มอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ วัฒนธรรมและบริการที่มีมูลค่าสูง

อย่างไรก็ตามการพัฒนา การดำเนินกิจกรรมทุกอย่างทุกประเภท มีคำกล่าวว่า สิ่งสำคัญสุดยอด คือ คน ทำให้มองเห็นว่า สถาบันพุทธศาสนา ซึ่งเป็นศาสนาที่คนไทย นับถือมากที่สุด เป็นสถาบันที่ประเสริฐสุดในการสร้างคน ทั้งเป็นรากฐานสำคัญของวัฒนธรรมไทยและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ที่ได้หล่อหลอมซึมซับลงในวิถีไทย กลายเป็นรากฐานวิถีชีวิตของคนไทยในด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ภาษา ขนบธรรมเนียมประเพณี และศีลธรรม เป็นศูนย์รวมจิตใจของสังคมไทย และพระสงฆ์ ในบทบาทเป็นผู้นำทางจิตใจ เป็นศูนย์กลางของความเคารพศรัทธาของพุทธศาสนิกชน ให้คนไทยประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในศีลธรรมอันดีงาม หลักธรรมทางพระพุทธศาสนามุ่งเน้นการพัฒนาคนให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพทั้งด้านสุขภาพกาย สุขภาพจิต ใช้คุณธรรมและสติปัญญาในการดำเนินชีวิตเพื่อพัฒนาตนเองและร่วมมือร่วมใจกันพัฒนาชุมชน พัฒนาสังคม และพัฒนาชาติ บ้านเมืองให้เจริญรุ่งเรือง (พระครูพนมทศวิจิตร, 2556 : 38) และความเห็นของ พระครูสุวรรณวรการ (2553 : 3) สนับสนุนบทบาทความสำคัญของสงฆ์กับการพัฒนาสังคม ว่า พระสงฆ์มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนา โดยการเป็นแกนนำร่วมกับผู้นำชุมชน และชาวบ้าน ร่วมกันพัฒนา เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของประชาชน ทั้งนี้ เป็นมุมมองที่ บทบาทพระภิกษุสงฆ์ มีบทบาทในการสร้างการพัฒนาสังคมไทย นับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เพราะฉะนั้น บทบาทของพระสงฆ์ กับนโยบายประเทศไทย 4.0 ดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาบทบาท

ของพระสงฆ์ในการสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาสังคมให้เจริญรุ่งเรือง ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างของโลกในศตวรรษที่ 21 เพื่อที่จะเกิดประโยชน์เสนอแนะการปรับตัว ปรับบทบาทการพัฒนาให้เป็นไปตามกระแสสากล โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อนำผลการวิจัยมาประยุกต์ใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์บทบาทพระสงฆ์ในการมีส่วนร่วมสนับสนุนการพัฒนาสังคมตามนโยบายประเทศไทย 4.0

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านเนื้อหาการศึกษา ดังนี้

1. การศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ จากเอกสาร รายงาน ภาควิชาการ ตำรา งานวิชาการ และการค้นคว้าทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์

2. การศึกษาข้อมูลปฐมภูมิ การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตการศึกษาใน พื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ กำหนดเป็นวัดในจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 1,708 วัด จาก 25 อำเภอของจังหวัดเชียงใหม่

การศึกษาวิจัย ผู้วิจัยได้เลือกใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีประชากรกลุ่มเป้าหมาย เป็นพระสงฆ์เจ้าอาวาสหรือรักษาการเจ้าอาวาสที่จำพรรษาอยู่ในจังหวัดเชียงใหม่ พระภิกษุอาวาสด้านคุณวุฒิและวัยวุฒิ กำหนดกลุ่มตัวอย่างจากพระภิกษุสงฆ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จากการคัดเลือกโดยเจาะจงประกอบไปด้วย 1) พระภิกษุสงฆ์ ตำแหน่งเจ้าอาวาสหรือรักษาการเจ้าอาวาส ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 20 รูป 2) พระภิกษุสงฆ์ ตำแหน่งเจ้าอาวาสหรือรักษาการเจ้าอาวาส นอกเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 20 รูป และกลุ่มเป้าหมายที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา เช่น กลุ่มข้าราชการ กลุ่มฆราวาส มัคคทายก โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จากการคัดเลือกโดยเจาะจง จำนวน 20 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล การสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง กระบวนการในการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในกระบวนการวิจัยนั้น เนื่องจากระเบียบวิธีการวิจัยหรือกระบวนการวิจัย (Methodology) ครั้งนี้ ได้กำหนดให้ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) โดยกระบวนการสัมภาษณ์แบบชี้นำ (Guided Interview) อันเป็นกระบวนการสัมภาษณ์ที่ไม่มีรูปแบบข้อคำถามที่ตายตัว หรือกระบวนการสัมภาษณ์ที่มีลักษณะที่ไม่มีข้อคำถามที่เป็นมาตรฐาน (Unstructured or Unstandardized Interview)

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเอง ทั้งข้อมูลปฐมภูมิ และข้อมูลทุติยภูมิ โดยดำเนินการดังนี้

4.1 รวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ โดยจัดเป็นหมวด หมู่ ตามลำดับความสำคัญ เกี่ยวข้อง และนำมาวิเคราะห์โดยวิธีมีส่วนร่วมจากผู้ทรงคุณวุฒิ

4.2 ข้อมูลปฐมภูมิ กำหนดแผนการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มเป้าหมาย ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ กลุ่มพระภิกษุสงฆ์ กลุ่มข้าราชการ

4.3 เมื่อได้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์แล้วนำข้อมูลที่ได้นี้มา ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลด้วย การวิเคราะห์แบบสามเส้า และนำมาจัดหมวดหมู่ของประเภทข้อมูล

4.4 นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ที่จัดหมวดหมู่ของข้อมูลเรียบร้อยแล้ว มาวิเคราะห์ตรวจสอบแนวคิดการมีส่วนร่วมสนับสนุนตาม นโยบาย ไทยแลนด์ 4.0

4.5 นำข้อมูลมา อภิปรายเชิงพรรณนา และเสนอแนะ

ผลการวิจัย

1. แนวคิดนโยบาย ไทยแลนด์ 4.0 กำหนดเป้าหมายการพัฒนาประเทศ ให้เกิดความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน มุ่งเน้นการนำพัฒนา ให้คนไทยมีความสุขและตอบสนองต่อการบรรลุผลประโยชน์แห่งชาติ สร้างความสุข ของคนไทยสังคมไทยมีความมั่นคง เสมอภาคและเป็นธรรม ประเทศสามารถแข่งขันได้ในระบบเศรษฐกิจ (พรชัย เจนตามาน และคณะ, 2559: 5)

4.1 แนวคิดการพัฒนาสังคม ที่สำคัญคือ เป้าหมายการพัฒนาคน สร้างคนไทยเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็น คนไทย 4.0 ผู้โลกที่ 1 ทั้งด้วยการศึกษา อบรม ยกระดับขีดความสามารถ สร้างทักษะเติมเต็มศักยภาพ พัฒนา ปรับระบบกลไก การบริหารของรัฐ ด้วยการปฏิรูป จัดตั้งสิ่งขัดขวาง ที่เป็นเป้าหมายอุปสรรค เน้นประชา รัฐ สร้างสังคม เข้มแข็งจากภายใน ก้าวสู่ภายนอก ด้วยความเป็นหนึ่ง

4.2 แนวคิดในการพัฒนาเศรษฐกิจ ที่สำคัญ คือ การพัฒนาด้วยเทคโนโลยี ด้วยนวัตกรรม ทันสมัย การปรับเปลี่ยน ระบบเศรษฐกิจที่พึ่งพาเทคโนโลยีจากภายนอกเป็นส่วนใหญ่ สู่ ระบบเศรษฐกิจที่เน้น การพัฒนา เทคโนโลยีของตนเองในระดับที่เหมาะสม 10 อุตสาหกรรมแห่งอนาคต สู่ 5 กลุ่มเทคโนโลยีและอุตสาหกรรม เป้าหมาย ที่ต้องการ พัฒนาขึ้นในประเทศ กองบริการงานวิจัย และประกันคุณภาพการศึกษา (2559: 32)

- 1) กลุ่มเกษตรและอาหาร ใช้เทคโนโลยีชีวภาพ
- 2) กลุ่มสุขภาพ ใช้เทคโนโลยีชีวการแพทย์
- 3) กลุ่มเครื่องมืออัจฉริยะและหุ่นยนต์ ใช้เทคโนโลยีเมคาทรอนิกส์
- 4) กลุ่มดิจิทัลและอินเทอร์เน็ตออฟติง ใช้เทคโนโลยีสมองกลฝังตัว
- 5) กลุ่มสร้างสรรค์และวัฒนธรรม ใช้ Service Design ในการสร้างมูลค่า

2. บทบาทพระภิกษุสงฆ์ ในด้านการสนับสนุนการพัฒนาสังคม ในยุคประเทศไทย 4.0 ตามวิถีการปฏิบัติ ตามนโยบาย ประเทศไทย 4.0 พบว่า นโยบายประเทศไทย 4.0 บทบาทพระภิกษุสงฆ์ ไม่มีส่วนร่วม หรือสนับสนุน ในด้านการตัดสินใจ การกำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์ หรือการนำนโยบาย ไปปฏิบัติ ด้วยเป็นเรื่องภาครัฐ เป็นเรื่อง อำนาจทางการเมือง ซึ่งบทบาทพระภิกษุสงฆ์ ไม่มีส่วนหรือ หน้าที่เกี่ยวข้อง หรือระบุไว้ใน พ.ร.บ.พระสงฆ์ 2505 แต่พระภิกษุสงฆ์ มีบทบาทในมีส่วนร่วมพัฒนาสังคม ซึ่ง พ.ร.บ. พระสงฆ์ดังกล่าวระบุไว้ และไม่ได้กำหนดห้าม ในหลาย ด้าน ที่พระสงฆ์มีบทบาท สามารถมีส่วนร่วม สนับสนุน ดังนี้

2.1 ด้านสังคม ในเรื่องของการพัฒนาคน การเตรียมคนให้มีคุณภาพ เพื่อก้าวสู่สังคมโลก อย่างเข้มแข็ง พบว่าพระสงฆ์ มีบทบาทด้วยการมีส่วนร่วมสนับสนุน ด้วยการศึกษา ฝึกอบรม ด้านจิตใจ การปลูกจิตใจ ใฝ่สำนึก เป็นคนดี ด้วยศีลธรรมคำสอน ทั้งจาก ศาสนสถาน วัด โรงเรียน บ้าน ซึ่งเป็นความหมายของ บวร สร้างเสริมให้ คน

เป็นคน ให้ คนเป็นคนดี สร้างสังคมดี และพบบทบาทของพระสงฆ์ ในการเป็นผู้นำศาสนา สร้างเสริมพัฒนาจิตใจ และเป็นผู้นำ ผู้ริเริ่มนำคนท้องถิ่นพัฒนาในสังคม โดยเฉพาะในสังคมชนบท บทบาทด้านการศึกษา ในสังคมยุคใหม่ ซึ่งเดิมในอดีตพระภิกษุสงฆ์ อบรมสั่งสอน พุทธศาสนิกชน ในวัดจนถึงบ้าน ชุมชน ปัจจุบัน มีการศึกษาเพิ่ม โรงเรียน มหาวิทยาลัย ของพระสงฆ์ โดยฆราวาส ประชาชนโดยทั่วไปสามารถเข้ารับการศึกษ โดยไม่จำกัดเพศ หรือเฉพาะพระภิกษุ ซึ่งนับเป็นจุดสร้างคนด้วยธรรมะ ให้เป็นคนดี มีคุณภาพ ตรงเป้าประสงค์ของนโยบายพัฒนาประเทศ 4.0

2.2 ด้านวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี อารยธรรม ทางพุทธศาสนาพระสงฆ์เป็นผู้ นำเป็นที่เคารพ เชื้อมั่น ศรัทธา เป็นแกนนำในการปฏิบัติ เป็นศูนย์กลางถ่ายทอด ความรู้ เป็นผู้ที่มีบทบาทมากที่สุด ในกระบวนการอนุรักษ์ พื้นฟู สร้างเสริม ทั้งศาสนสถาน โบราณสถาน ตลอดจนถึงบทบาทของพระภิกษุ นำพา ศาสนาเกิดมีอิทธิพลต่อ ศิลปะประจักษ์ ศิลปะประจำชาติ

2.3 กลุ่มสาธารณสุข สุขภาพ และเทคโนโลยีทางการแพทย์ พบว่า พระภิกษุสงฆ์มีบทบาท ด้านการรักษา พยาบาล มานานนับแต่สมัยเดิม ทั้งด้วยวิธีการทางไสยศาสตร์ ทางธรรมชาติ ด้วยสมุนไพร สบ และโดยเฉพาะด้านจิตใจ เช่น การรักษาด้วยการนั่งสมาธิ การเดินจงกรม และสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน และยังพบ บทบาทการสนับสนุนการรักษาพยาบาล ของโรงพยาบาลหลายวิธีเช่น การทอดผ้าป่าสร้างโรงพยาบาล เครื่องมือ และอุปกรณ์ทางการแพทย์ที่ทันสมัย การอบรมความรู้เบื้องต้นในการปฐมพยาบาล

2.4 กลุ่ม เกษตร อาหาร และเทคโนโลยีชีวภาพ นโยบายประเทศไทยมุ่งเน้นการผลิตการเกษตร ด้วยนวัตกรรมเทคโนโลยีสมัยใหม่ พบว่า พระสงฆ์มีส่วนร่วมสนับสนุนพัฒนาด้านนี้ ด้วยการแนะนำ และ เป็นศูนย์กลางในการถ่ายทอดความรู้ การใช้เทคโนโลยี ให้กับประชาชนในการทำเกษตรที่ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ การถ่ายทอดความรู้การใช้เทคโนโลยีทางการเกษตรตามแนวเกษตรวิถีธรรมชาติและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและ ผู้บริโภค เช่น การจัดทำปุ๋ยหมักจากเศษอาหารและเศษใบไม้

2.5 กลุ่มอุตสาหกรรมการผลิต ประเภทอุตสาหกรรมหนัก ประกอบด้วยการใช้เครื่องมือ เครื่องจักร การผลิตที่ทันสมัย ไฮโดรโต รวมถึงการส่งออก รับเข้า ทั้งในและต่างประเทศ การผลิตในทุนสูง คนมาก งานซับซ้อน พบว่า พระสงฆ์ ไม่มีบทบาทในการมีส่วนร่วม หรือสนับสนุนด้านนี้ด้วยประการใด หรืออย่างเด่นชัด แต่ประเภท อุตสาหกรรมเบา อุตสาหกรรมครัวเรือน ภายในชุมชน ในท้องถิ่น บทบาทของพระสงฆ์มีส่วนร่วมสนับสนุนทั้ง การให้ความรู้ อบรม เสนอแนะตลอดจนอำนวยความสะดวก การผลิต การขายดังเช่น ผลิตภัณฑ์ OTOP อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว พระภิกษุสงฆ์มีบทบาทสนับสนุนเป็นสำคัญมากในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ศาสนา และประวัติศาสตร์ ด้วยการอนุรักษ์ รักษาดูแล สร้างเสริม พื้นฟู ทั้งโบราณสถาน โบราณวัตถุ ประกอบการเผยแพร่ ธรรมะพุทธศาสนา ประการสำคัญคือ การให้ข้อมูลที่ครบถ้วนกับนักท่องเที่ยว

อภิปรายผล

การศึกษบทบาทพระสงฆ์ในการมีส่วนร่วมสนับสนุน การพัฒนาสังคม ในสังคมยุคนโยบายประเทศ 4.0 พบว่า

นโยบายประเทศไทย 4.0 เป็นแนวคิดยุทธศาสตร์การพัฒนาของประเทศ บทบาทของพระสงฆ์ไม่ได้มีการมีส่วนร่วมตัดสินใจ กำหนดนโยบาย การดำเนินการ การได้รับผลประโยชน์โดยตรง ตามแนวคิดทฤษฎีของ Cohen & Uphoff นั้น แต่ประการใด เนื่องจากเป็นเรื่องของการเมือง อำนาจในการบริหารประเทศ ซึ่งไม่ใช่กิจของพระสงฆ์ และ พ.ร.บ.พระสงฆ์ 2505 ไม่ได้ระบุเป็นอำนาจหน้าที่ของพระสงฆ์ แต่พระสงฆ์สามารถมีบทบาทพัฒนาสังคมตามระบอบไว้ในระเบียบ กฎหมาย ดังเช่น พ.ร.บ.พระสงฆ์ 2505 ซึ่งการศึกษาวิจัยค้นพบมีการสนับสนุนการพัฒนาตามแนวทางนโยบายประเทศไทย 4.0 กล่าวคือ

ด้านวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ ทางสังคม นโยบายประเทศไทย 4.0 มุ่งเน้นให้คนไทย กรอบด้วยความมั่งคั่งและมั่นคง ในการดำรงชีวิตในโลกทันสมัย ด้วยการเตรียมคนในยุคไทย 4.0 เป็นคนพร้อมให้ก้าวทันโลกด้วยคุณธรรม ด้วยการพัฒนาการศึกษา อบรม ซึ่งในส่วนนี้ พระสงฆ์มีบทบาทมากและสำคัญในการสนับสนุน ให้การศึกษาอบรมพัฒนาจิตใจ ด้วยคำสั่งสอนธรรมะ ผลิตสร้างคนให้เป็นคนดี ทั้งสถานศึกษาใน วัด โรงเรียน และถึงในระดับมหาวิทยาลัย โดยเป็นสถานศึกษาที่ไม่จำกัดเพศฆราวาส ประชาชนทั่วไปสามารถเข้ารับการศึกษอบรมได้ และพระสงฆ์ยังมีบทบาทในการพัฒนาวิถีชีวิต ความรู้ ความเป็นอยู่ โดยนิยาม บวร บ้าน วัด โรงเรียน ซึ่งยังทันสมัยในการศึกษา อบรม ให้คนเป็นคนดี มีคุณภาพของสังคม ในเรื่องวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งยังเป็นที่ยึดถือเคารพ ศรัทธา ปฏิบัติมาตั้งแต่อดีต พระสงฆ์มีบทบาทสำคัญมาก ทั้งในการอนุรักษ์ ดูแลฟื้นฟู เสริมสร้างและถ่ายทอด รวมถึงศิลปกรรม โบราณวัตถุ โบราณสถาน และประวัติศาสตร์ ทั้งเป็นแกนนำสำคัญในการสร้างศรัทธาเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านสาธารณสุข การรักษาพยาบาล เดิมในอดีตพระภิกษุสงฆ์ มีส่วนเป็นผู้รักษาพยาบาลทั้งด้านไสยศาสตร์ และการแพทย์แผนโบราณ สมุนไพรรักษา ต่อมาบทบาทด้านนี้ เป็นผู้สนับสนุน ทางด้านสาธารณสุขในโอกาสเชิงพุทธ เช่นการตั้งผ้าป่า ร้อยไรเงินเพื่อโรงพยาบาล แต่ก็ยังคงมีส่วนในการรักษาพยาบาลในด้านจิตใจ ด้วยธรรมะ ศาสนา ถึงปัจจุบัน

ด้านเศรษฐกิจ แนวคิดด้วยการพัฒนาภาคเศรษฐกิจด้วยนวัตกรรม เทคโนโลยี ที่ทันสมัย ทั้งการผลิตและการส่งออก โดยในด้านอุตสาหกรรมหนัก ซึ่งประกอบด้วยเครื่องมือเทคโนโลยีที่ทันสมัย ใหญ่โต การผลิตและส่งออกที่ซับซ้อน เป็นข้อเท็จจริง ที่บทบาทของพระสงฆ์ไม่ได้มีส่วนร่วม ส่วนสนับสนุนโดยตรง เนื่องจากไม่ได้เป็นภารกิจของสงฆ์ ในการดำเนินธุรกิจเพื่อผลกำไร ส่วนภาคอุตสาหกรรมเบา เช่น อุตสาหกรรมในครัวเรือน หรือ OTOP บทบาทของพระสงฆ์ มีส่วนช่วยสนับสนุน ทั้งในด้านการเป็นแกนนำ เป็นผู้ริเริ่ม เสนอแนะ ปรับปรุง แก้ไขพัฒนา ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับเมือง ด้านอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว บทบาทพระสงฆ์มีส่วนสนับสนุนทั้งในด้านแหล่งท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรม ศาสนา ด้านประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว ด้านการตลาดการท่องเที่ยว รวมถึงเป็นศูนย์กลางการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

โดยสรุปแล้ว บทบาทของพระสงฆ์ มีส่วนสนับสนุน การพัฒนาประเทศไทย 4.0 ในเกือบทุกด้านของแนวทาง กลุ่มการพัฒนา ตามระบุในแผนนโยบาย ซึ่งจะมากหรือน้อย ตามสภาพสถานการณ์ เวลานั้น รวมถึงจะมีประสิทธิภาพมากหรือน้อย เป็นเรื่องของระเบียบ กฎเกณฑ์ ของสังคมนั้น โดยเงื่อนไข ภาครัฐต้องให้โอกาส และต้องมีการตรวจตรา รักษาอย่างเคร่งครัด ในกฎ ระเบียบ กฎหมาย ไม่ให้พระสงฆ์ต้องปฏิบัตินอกกฎเกณฑ์ระเบียบ และต้องปฏิบัติอย่างเป็นมาตรฐาน ไม่เกิดระบบ 2 หรือ 3 มาตรฐาน อันจะทำให้พระสงฆ์สามารถมีบทบาทพัฒนาสังคมได้อย่างมีคุณภาพ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม เพื่อส่งเสริมพระภิกษุสงฆ์ให้มีความรู้ด้านการศึกษา เพียงพอในการเป็นแกนนำการพัฒนา พระสงฆ์ควรได้รับการส่งเสริม พัฒนาความรู้ อย่างเอื้ออำนวยทั้งในสถานการศึกษาของสงฆ์ และในสถานศึกษาของภาคสังคมโลก อย่างยุติธรรม เสมอภาคเหมือนประชาชนทั่วไป ไม่ควรถูกจำกัดด้วย กฎหรือระเบียบ

2. ภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ส่วนหนึ่งเริ่มจากวัฒนธรรมประเพณี ทางศาสนา ซึ่งพระสงฆ์มีบทบาทสำคัญมาก ความรู้ด้านนี้ รัฐควรส่งเสริมให้มีการถ่ายทอดสู่รุ่นต่อไป ด้วยการจัดโครงการ แผนงานสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง ไม่ให้สูญหาย

3. เทคโนโลยี สารสนเทศในยุคปัจจุบัน มีความจำเป็นอย่างมาก ในการพัฒนาภาครัฐควรพิจารณาสนับสนุน จัดหา สำหรับให้พระสงฆ์ใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาสังคม

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิจัย บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคมเฉพาะด้าน จำกัดเฉพาะท้องถิ่น เพื่อให้ได้ผลวิจัยนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

2. นโยบายประเทศไทย 4.0 จะทำให้สังคมไทยเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จึงควรที่จะมีการศึกษาถึงผลกระทบการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในสังคม กับวิถีชีวิตพระพุทธศาสนา

References

- กองบริการงานวิจัย และประกันคุณภาพการศึกษา. (2559). **พิมพ์เขียว Thailand 4.0 โมเดลขับเคลื่อนประเทศไทยสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน** สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้ เพื่อสังคม (ออนไลน์) www.libarts.up.ac.th/v2/img/Thailand-4.0.pdf
- พระครูนนทมงคลวิจิตร. (2556). บทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาสังคม ในจังหวัดนนทบุรี (การพัฒนาสังคม). (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูสุวรรณวรการ. (2553) ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนา ชุมชนในจังหวัดปทุมธานี. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระราชบัญญัติ คณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 (ออนไลน์) web.krisdika.go.th/data/law/law2/ค01/ค01-20-9998-update.pdf